

“กรรณ” “หน่อย”: ที่มาของคำแสดงการขอร้องในภาษาไทย*

นพวรรณ เมืองแก้ว**

วิภาส โพธิแพทย***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำแสดงการขอร้อง “กรรณ” และ “หน่อย” ในภาษาไทยปัจจุบัน ในประเด็นดังนี้ (๑) เหนือในการจำแนกคำว่า “กรรณ” และ “หน่อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องออกจากคำหมวดอื่นที่มีรูปเดียวกัน และ (๒) ปัจจัยและกระบวนการที่ทำให้คำทั้งสองนี้กลายมาเป็นคำแสดงการขอร้อง ผู้วิจัยศึกษาประเด็นดังกล่าวในกรอบทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยใช้ข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ

* บทความนี้เรียบเรียงจากส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “คำแสดงการขอร้องในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์” ของภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาอ่านและช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในบทความนี้ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งในระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (HS1231A) และ “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” (CU.GRADUATE SCHOOL THESIS GRANT) จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖ จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

** นิสิตปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** Corresponding author อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการศึกษาพบว่า ในภาษาไทยปัจจุบันคำว่า “กรุณา” และ “หน้อย” ปรากฏใช้ ๒ หน้าที่ กล่าวคือ คำว่า “กรุณา” เป็นได้ทั้งคำกริยาและคำแสดงการขอร้อง และคำว่า “หน้อย” เป็นได้ทั้งคำบอกจำนวนและคำแสดงการขอร้อง เกณฑ์ที่ใช้จำแนก ได้แก่ (๑) เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ เช่น “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง มักจะไม่ปรากฏร่วมกับประธานในประโยค ในขณะที่ “กรุณา” ที่เป็นคำกริยามักจะปรากฏร่วมกับประธานในประโยค และ (๒) เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ เช่น “หน้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องจะต้องปรากฏในบริบทของการขอร้องเท่านั้น ในขณะที่ “หน้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวนไม่ปรากฏในบริบทเช่นนั้น เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้คำว่า “กรุณา” และ “หน้อย” กลายเป็นคำแสดงการขอร้อง ได้แก่ (๑) ปัจจัยทางวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ คำกริยาในภาษาไทยเกิดเรียงกันได้หรือที่เรียกว่า หน่วยสร้างกริยาเรียงและคำกริยา “กรุณา” ปรากฏหน้าคำกริยาอื่นในหน่วยสร้างกริยาเรียง และ (๒) ปัจจัยทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ ความหมายประจำคำของคำว่า “กรุณา” และ “หน้อย” คำกริยา “กรุณา” มีความหมายแสดงความสงสาร ส่วนคำบอกจำนวน “หน้อย” มีความหมายแสดงจำนวนหรือปริมาณน้อย การกลายเป็นคำไวยากรณ์ครั้งนี้มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (๑) กระบวนการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม (๒) กระบวนการจางลงทางความหมาย (๓) กระบวนการคงเค้าความหมายเดิม และ (๔) กระบวนการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์

The Verb /kàrúnaa/ and the Quantitative Adverb /nòy/: The Original Sources of Requestive Markers in Thai

Noppawan Muangkaew

Vipas Pothipath

Abstract

This article is a study of the grammatical development of the requestive markers /kàrúnaa/ ‘be kind’ and /nòy/ ‘a little’ in Thai. The objectives of the study are (1) to search for the criteria to distinguish the requestive markers /kàrúnaa/ and /nòy/ from verb counterparts and the quantitative adverb counterparts respectively and (2) to identify the factors and the processes that change the verb /kàrúnaa/ and the quantitative adverbs /nòy/ into requestive markers. The grammaticalization approach is adopted in this study. The data used is from the Thai National Corpus.

Based on data of modern Thai, the criteria for the classification are (1) syntactically, the requestive marker /kàrúnaa/ does not occur with the subject in the sentence but the verb counterpart does and (2) semantically, the requestive marker /nòy/ must occur in the context of a request only but the quantitative adverb counterpart does not. The factors involved are (1) syntactic: verbs in Thai appear in serial verb constructions, i.e. the verb /kàrúnaa/ normally appears in front of other verbs in serial verb constructions and (2) semantic: inherent semantic features in connection with kindness and small quantity encourage grammatical change. The processes involved are (1) decategorialization (2) semantic bleaching (3) persistence and (4) metaphorical extension.

๑. บทนำ

(๑) กรุณาส่งเอกสารที่โต๊ะด้านหน้าค่ะ^๑

(๒) อย่าลืมจัดให้เป็นระเบียบหน่อยนะคะ

ประโยคขอร้องข้างต้นเป็นประโยคที่ผู้อ่านอาจจะคุ้นเคยเนื่องจากเคยใช้หรือมักได้ยินในชีวิตประจำวัน แต่หากสังเกตแล้วจะพบว่า แท้จริงประโยคข้างต้นมีโครงสร้างเป็นประโยคคำสั่งที่มีการใช้ถ้อยคำเสริมเพื่อทำให้เกิดความสุภาพนุ่มนวลมากขึ้นจนกลายเป็นประโยคขอร้อง หรืออาจกล่าวได้ว่า ในภาษาไทยมีคำอยู่กลุ่มหนึ่งที่ผู้ใช้ภาษาได้นำมาช่วยเสริมการขอร้อง คำเหล่านี้มักจะนำหน้าคำกริยาหลักหรือจะเป็นคำที่อยู่ส่วนท้ายประโยคก็ได้ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาคำสองประเภท ได้แก่ คำว่า “กรุณา” ซึ่งเป็นตัวแทนของคำที่นำหน้าคำกริยาหลัก และคำว่า “หน่อย” ซึ่งเป็นตัวแทนของคำที่อยู่ส่วนท้ายประโยค

แม้ว่าทั้งสองคำจะเป็นคำที่นำมาใช้เสริมเพื่อทำให้ประโยคคำสั่งกลายเป็นประโยคขอร้องที่สุภาพขึ้น แต่คำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” มีความหมายประจำคำที่แตกต่างกัน เมื่อผู้ใช้นำนำคำเหล่านี้มาช่วยเสริมการขอร้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำที่มีเพียงความหมายประจำคำ (lexical meaning) กล่าวคือ ความหมายประจำคำของคำกริยา “กรุณา” คือ “สงสารคิดจะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น.๗๐) เช่น “คุณตาได้กรุณาพวกเราอย่างมาก” และความหมายประจำคำของคำบอกจำนวน^๒ “หน่อย” คือ “นิดหนึ่ง, น้อยหนึ่ง, ไม่มาก” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น.๑๒๔๒) เช่น “แกงถ้วยนี้เค็มไปหน่อย” กลายมาเป็นคำที่มีความหมายทางไวยากรณ์ (grammatical meaning) คือใช้เป็นคำแสดงการขอร้อง (requestive marker) ด้วย

ในงานวิจัยนี้จะเรียกคำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” ที่เป็นคำไวยากรณ์ว่า **คำแสดงการขอร้อง** ซึ่งหมายถึง ถ้อยคำที่ผู้พูดใช้ประกอบในประโยคคำสั่งเพื่อช่วย

^๑ ตัวอย่างข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๒ ชื่อหมวดคำนี้ ผู้วิจัยเรียกตามที่ปรากฏในหนังสือ *ไวยากรณ์ไทย* ของ นววรรณ พันธุเมธา (๒๕๕๓, น.๕๓)

ให้คำสั่งนั้นสุภาพนุ่มนวลขึ้น เป็นคำที่ผู้พูดใช้เพื่อช่วยแสดงจุดมุ่งหมายที่จะสื่อความต้องการและความคาดหวังให้ผู้ฟังกระทำการบางอย่างให้ในอนาคต โดยมิได้มีเจตนาบีบบังคับ ทั้งนี้คำแสดงการขอร้องดังกล่าวอาจปรากฏใช้คำเดียวกันก็ได้ เช่น “กรุณาถอดรองเท้าก่อนค่ะ” หรือปรากฏร่วมกับคำแสดงการขอร้องคำอื่นด้วยก็ได้ เช่น “กรุณานำหนังสือให้หน่อย”

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกณฑ์ในการจำแนกคำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องออกจากคำหมวดอื่นที่มีรูปเดียวกัน เพื่อจะพิจารณาความถี่ในการปรากฏของคำทั้งสองในภาษาปัจจุบันว่าแต่ละคำปรากฏใช้ในหน้าที่อะไรบ้างเป็นจำนวนเท่าใด นอกจากนี้ยังสนใจศึกษาว่าคำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” ซึ่งแต่เดิมเป็นคำบอกเนื้อความนั้นได้มีปัจจัยหรือผ่านกระบวนการใด จึงทำให้กลายเป็นคำแสดงการขอร้องได้

๒. แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาตามแนวทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาการขยายขอบเขตทางไวยากรณ์ของคำ กล่าวคือ ในภาษามีคำอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) คำบอกเนื้อความ หมายถึง คำที่บรรยายถึงสิ่งของ การกระทำ คุณสมบัติ เช่น คำนาม คำกริยา เป็นต้น และ (๒) คำไวยากรณ์ หมายถึง คำที่แสดงความสัมพันธ์ในประโยคหรือเชื่อมส่วนต่างๆ ในข้อความต่อเนื่อง เช่น คำบุพบท คำเชื่อมอนุพจน์ เป็นต้น ทฤษฎีดังกล่าวมีแนวคิดสำคัญคือ คำบอกเนื้อความอาจจะสูญเสียความหมายที่เป็นเนื้อความไปและกลายมามีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นในบางบริบท และสามารถพัฒนากลายเป็นคำไวยากรณ์ไปในที่สุด ในเวลาเดียวกันคำเดิม (คำบอกเนื้อความ) อาจจะยังปรากฏใช้ในภาษาควบคู่กันไปกับคำใหม่ (คำไวยากรณ์) ด้วย แต่อาจจะใช้คำเดิมซึ่งเป็นคำบอกเนื้อความในความถี่ที่น้อยลงหรือในบางกรณีอาจจะไม่ปรากฏคำบอกเนื้อความเหลืออยู่ในภาษาเลยก็ได้ (Hopper & Traugott, 2003, p.4)

๓. ขอบเขตข้อมูล

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบันเท่านั้น โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแหล่งข้อมูลทั้งหมด ๖ ประเภท ได้แก่ เรื่องแต่ง ข่าวหนังสือพิมพ์ สารคดี งานเขียนวิชาการ กฎหมาย และ ปกติกะ เป็นข้อมูลที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๕๐ ผู้วิจัยจะกำหนดจำนวนตัวอย่างประเภทละ ๒๕ ตัวอย่าง จะได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด ๓๐๐ ตัวอย่าง

๔. เกณฑ์ในการจำแนกคำว่า “กรรณา” และ “หน้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องออกจากคำหมวดอื่นที่มีรูปเดียวกัน

๔.๑ เกณฑ์ในการจำแนกคำว่า “กรรณา”

ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ทางด้านวากยสัมพันธ์และเกณฑ์ทางด้านอรรถศาสตร์ในการจำแนกคำว่า “กรรณา” มีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ที่ ๑ เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ตำแหน่ง เพื่อจำแนกคำว่า “กรรณา” ออกเป็น ๒ หมวดคำ ได้แก่ ๑) หมวดคำกริยา และ ๒) หมวดคำแสดงการขอร้อง ดังต่อไปนี้

๑) หมวดคำกริยา

กรอบประโยคทดสอบที่ ๑ นามวลี _____

กรอบประโยคทดสอบที่ ๒ นามวลี _____ นามวลี _____

กรอบประโยคทดสอบที่ ๓ นามวลี _____ กริยาวลี _____

คำว่า “กรรณา” ที่สามารถปรากฏในตำแหน่ง _____ ของกรอบประโยคทดสอบกรอบใดกรอบหนึ่งข้างต้นได้ ถือว่าเป็นคำในหมวดคำกริยา ทั้งนี้ นามวลีที่ปรากฏหน้าตำแหน่ง _____ จะต้องไม่ใช่คำเรียกขาน ตัวอย่างการใช้คำว่า “กรรณา” ที่เป็นคำกริยามีดังนี้

(๓) ลูกใช้สายตาเหลือบไปที่แต่แสง ถ้าท่านจะกรรณา > กรอบที่ ๑

(๔) ต้องดูก่อนว่าฝ่ายค้านจะกรรณาต่อสภามากน้อยแค่ไหน > กรอบที่ ๒

(๕) คุณครูสุวรรณากรรณาชวนไปบ้านที่กรุงเทพฯ > กรอบที่ ๓

คำว่า “กรุณา” ในประโยคตัวอย่างข้างต้น อยู่ในหมวดคำกริยา กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (๓) คำกริยา “กรุณา” เป็นกริยาหลักของประโยค ตัวอย่างที่ (๔) คำกริยา “กรุณา” เป็นกริยาหลักของประโยคและปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นประธาน คือ “ฝ่าย ค้าน” และนามวลีที่เป็นกรรม คือ “สภา” ของประโยค และตัวอย่างที่ (๕) คำกริยา “กรุณา” เป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง คือ “กรุณาชวนไป”

๒) หมวดคำแสดงการขอร้อง

กรอบประโยคทดสอบที่ ๔ _____ กริยาลิ

กรอบประโยคทดสอบที่ ๕ คำเรียกขาน _____ กริยาลิ

คำว่า “กรุณา” ที่สามารถปรากฏในตำแหน่ง _____ ของกรอบประโยคทดสอบข้างต้นได้ ถือว่าเป็นคำในหมวดคำแสดงการขอร้อง เช่น

(๖) กรุณาบริหารเหือกและฟันให้แข็งแรง > กรอบที่ ๔

(๗) อาจารย์กรุณาเล่ารายละเอียดหน่อยครับ > กรอบที่ ๕

คำว่า “กรุณา” ในประโยคข้างต้น อยู่ในหมวดคำแสดงการขอร้อง กล่าวคือ ตัวอย่างที่ (๖) คำแสดงการขอร้อง “กรุณา” จะไม่ปรากฏร่วมกับประธานของประโยค และตัวอย่างที่ (๗) คำแสดงการขอร้อง “กรุณา” อาจปรากฏร่วมกับคำเรียกขาน ซึ่งปรากฏในตำแหน่งประธานของประโยค วิธีการทดสอบว่านามวลีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นประธานหรือเป็นคำเรียกขาน สามารถทำได้โดยการเติมคำลงท้าย เช่น ค่ะ, ครับ ลงไปหลังนามวลีนั้น โดยที่ความหมายหลักของประโยคไม่เปลี่ยน หากเติมลงไปได้แสดงว่านามวลีนั้นเป็นคำเรียกขาน เช่น “อาจารย์ (ครับ) กรุณาเล่ารายละเอียดหน่อยครับ”

เกณฑ์ที่ ๒ เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์หรือเกณฑ์ด้านความหมายในการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนที่มีความกำกวม ซึ่งไม่อาจตัดสินได้ด้วยเกณฑ์ตำแหน่ง คำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องนั้น จะต้องปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการขอร้องเท่านั้น กล่าวคือ เป็นข้อความที่ผู้พูดใช้เพื่อช่วยแสดงจุดมุ่งหมายที่จะสื่อความต้องการและความคาดหวังให้ผู้ฟังกระทำการบางอย่างไว้ในอนาคต โดยมีได้มีเจตนาบีบบังคับ ดังนี้

(๘) ขอตานประธานสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน ได้กรุณาอ่านหนังสือของข้าพเจ้านี้ให้ที่ประชุมสมาชิกสมาชิกราชบัณฑิตยสถานทราบทั่วกันด้วยจะเป็นพระคุณยิ่ง

ตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีความกำกวม สามารถตีความได้ทั้งสองอย่าง โดยจะตีความว่าเป็นคำกริยาก็ได้หรือเป็นคำแสดงการขอร้องก็ได้ กล่าวคือ แม้คำว่า “กรุณา” จะปรากฏในโครงสร้างประโยคที่เป็นคำกริยา แต่หากพิจารณาความหมายของประโยคแล้วพบว่าคำว่า “กรุณา” ในตัวอย่างข้างต้นปรากฏในข้อความแวดล้อมที่เป็นการขอร้อง คือ ขอร้องให้ท่านประธานฯ กระทำกริยาอ่านหนังสือ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจให้คำว่า “กรุณา” ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำแสดงการขอร้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์และเกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ พบว่าจากตัวอย่างข้อมูลคำว่า “กรุณา” ทั้งหมด ๑๕๐ ตัวอย่าง มีคำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง ๗๙ ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๗ และมีคำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำกริยา ๗๑ ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓๓ ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด

๔.๒ เกณฑ์ในการจำแนกคำว่า “น้อย”

ขั้นตอนของการหาเกณฑ์ในการจำแนกคำว่า “น้อย” ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์เพียงเกณฑ์เดียว ส่วนเกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์หรือตำแหน่งนั้น ไม่สามารถจะแยกคำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวนออกจากคำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องได้ เนื่องจากคำว่า “น้อย” ทั้งสองหมวดค่านั้นปรากฏในตำแหน่งเดียวกัน คือ ส่วนท้ายของประโยค เช่น

(๙) มีคนขับรถ เลยทำให้สบายขึ้นมาน้อย

(๑๐) พี่ช่วยหนูคิดน้อย

ตัวอย่างที่ (๙) คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวน และตัวอย่างที่ (๑๐) คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องนั้นจะปรากฏในตำแหน่งเดียวกันคือ ส่วนท้ายของประโยค เมื่อคำว่า “น้อย” ทั้งสองหมวดคำปรากฏในตำแหน่งท้ายประโยคเหมือนกันเช่นนี้ จึงไม่สามารถใช้เกณฑ์ตำแหน่งในการจำแนกคำได้

เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ เพื่อจำแนกคำว่า “น้อย” ออกเป็น ๒ หมวดคำ ได้แก่ ๑) หมวดคำบอกจำนวน และ ๒) หมวดคำแสดงการขอร้อง ดังต่อไปนี้

๑) หมวดคำบอกจำนวน คำว่า “น้อย” ในหมวดคำนี้ จะมีความหมายที่เป็นเนื้อความใช้บอกจำนวนหรือปริมาณน้อยของนามวลีหรือกริยวลี และจะต้องปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการแจ้งให้ทราบเท่านั้น เช่น

(๑๑) ที่หลบฝนนี้แคบไปน้อย และถนนสายนี้ก็เปลี่ยวเกินไป

(๑๒) พอลูกโตขึ้นมาน้อย ผมก็ไปรับมาอยู่ด้วยกัน

ตัวอย่างที่ (๑๑) คำว่า “น้อย” เป็นคำบอกจำนวนใช้บอกปริมาณน้อยของนามวลีคือ “ที่หลบฝน” ตัวอย่างที่ (๑๒) คำว่า “น้อย” เป็นคำบอกจำนวนใช้บอกปริมาณน้อยของกริยวลีคือ “โตขึ้นมา” และตัวอย่างทั้งสองก็ยังปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการแจ้งให้ทราบอีกด้วย

๒) หมวดคำแสดงการขอร้อง คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง ได้สูญเสียความหมายที่เป็นเนื้อความไป กลายเป็นคำที่ช่วยเสริมให้เกิดความหมายของการขอร้องแทน แต่ก็ยังคงเค้าความหมายที่เกี่ยวกับจำนวนหรือปริมาณน้อยอยู่ และจะต้องปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการขอร้องเท่านั้น เช่น

(๑๓) มานพ ผมขอเชิญทางนี้น้อย ผมมีเรื่องจะคุยกับคุณ

(๑๔) หัวหน้าครับ พรุ่งนี้ต้องขอลางานน้อยนะครับ

ตัวอย่างที่ (๑๓) และ (๑๔) คำว่า “น้อย” เป็นคำแสดงการขอร้อง ซึ่งช่วยแสดงปริมาณน้อยของเรื่องที่ผู้พูดต้องการจะขอร้องผู้ฟัง โดยปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการขอร้อง เช่น ตัวอย่างที่ (๑๓) ผู้พูดใช้คำว่า “น้อย” เสริมเพื่อแสดงการขอร้องให้ผู้ฟังเห็นว่า การขอเชิญให้มาหาเพื่อคุยธุระเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่ได้สร้างความลำบากหรือรบกวนผู้ฟังมากนัก และตัวอย่างที่ (๑๔) ผู้พูดก็ได้ใช้คำว่า “น้อย”

เสริมเพื่อแสดงการขอร้องให้ผู้ฟังเห็นว่า การขอลางานของผู้พูดนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยที่จะไม่ส่งผลเสียต่อการทำงานและอาจทำให้ผู้ฟังอนุญาตให้ผู้พูดขอลางานได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ พบว่าจากตัวอย่างข้อมูล คำว่า “น้อย” ทั้งหมด ๑๕๐ ตัวอย่าง มีคำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง ๔๗ ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๔ และมีคำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวน ๑๐๓ ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๖๖ ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด

๕. ปัจจัยที่ทำให้คำว่า “กรุณา” และ “น้อย” กลายมาเป็นคำแสดงการขอร้อง

๕.๑ คำว่า “กรุณา”

ส่วนนี้จะอธิบายปัจจัยที่ทำให้คำกริยา “กรุณา” ได้กลายมาเป็นคำแสดงการขอร้องที่เติมลงไปยังหน้าประโยคคำสั่งเพื่อเพิ่มความหมายขอร้องให้กับประโยคคำสั่งนั้น คำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องไม่ได้มีความหมายที่เป็นคำหลักของประโยค จึงสามารถละคำว่า “กรุณา” ได้ โดยไม่ทำให้ความหมายหลักของประโยคเปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยดังกล่าวสามารถจำแนกเป็น ๒ ประการ ได้แก่ ๑) ปัจจัยทางวากยสัมพันธ์ และ ๒) ปัจจัยทางอรรถศาสตร์ ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยทางวากยสัมพันธ์

ปัจจัยทางวากยสัมพันธ์เกิดขึ้นเนื่องจากโครงสร้างประโยคในภาษาไทย อนุญาตให้คำกริยาในประโยคนั้นสามารถเกิดเรียงต่อกันได้โดยไม่จำเป็นต้องมีคำเชื่อมหรือที่เรียกว่า หน่วยสร้างกริยาเรียง โครงสร้างประโยคขอร้องที่มีคำว่า “กรุณา” เป็นคำแสดงการขอร้องน่าจะพัฒนามาจากโครงสร้างของประโยคที่มีคำว่า “กรุณา” เป็นคำกริยาหลักปรากฏหน้าคำกริยาตัวอื่น ๆ เรียงต่อกันในประโยค โดยมีพัฒนาการดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

(๑๕) ต้องดูเหตุการณ์ก่อนว่าฝ่ายค้านจะกรุณาต่อสภามากน้อยแค่ไหน

(๑๖) ขอบคุณพี่มากค่ะที่กรุณาเลี้ยงคินนี้

(๑๗) กรุณาส่งความเห็นหรือความต้องการต่าง ๆ มาตามที่อยู่ข้างล่างนี้

ตัวอย่างที่ (๑๕) คำว่า “กรุณา” เป็นคำกริยาธรรมคำเดียวในประโยค เมื่อภาษาไทยอนุญาตให้คำกริยาเกิดเรียงต่อกันได้ดังตัวอย่างที่ (๑๖) คำว่า “กรุณา” จึงปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง “กรุณาเลี้ยง” และปรากฏใน โครงสร้างประโยคแจ้งให้ทราบ ต่อมาด้วยโครงสร้างของประโยคแจ้งให้ทราบ จึงทำให้ คำว่า “กรุณา” ได้กลายมามีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นดังตัวอย่างที่ (๑๗) คำว่า “กรุณา” กลายเป็นคำที่เติมไว้ข้างหน้าประโยคคำสั่ง “ส่งความเห็นหรือความต้องการต่าง ๆ มา ตามที่อยู่ข้างล่างนี้” เพื่อช่วยแสดงความหมายที่เป็นการขอร้องอย่างสุภาพ จึงทำให้ คำว่า “กรุณา” ได้กลายเป็นคำช่วยหน้ากริยาแสดงการขอร้อง

๕.๑.๒ ปัจจัยทางอรรถศาสตร์

ปัจจัยทางอรรถศาสตร์เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายประจำคำที่มีอยู่ใน ตัวคำกริยา “กรุณา” ซึ่งหมายถึง “สงสารคิดจะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น.๗๐) หากใช้เกณฑ์ความหมายพิจารณาคำว่า “กรุณา” แล้ว จะอยู่ในประเภท ความหมายแสดงความสงสาร เช่น

(๑๘) ท่านได้กรุณาสอนลูกหลายประการเกี่ยวกับชีวิตใหม่

ตัวอย่างที่ (๑๘) คำว่า “กรุณา” เป็นคำกริยา มีความหมายเด่นในเรื่อง ความสงสารที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ การขอร้องเป็นเหมือนการขอความ “กรุณา” จากผู้ฟังให้ช่วยเหลือผู้ขอร้อง

ด้วยความหมายของคำกริยา “กรุณา” ที่เด่นในการสื่อความหมายของ ความสงสาร จึงทำให้ผู้พูดเลือกคำว่า “กรุณา” มาใช้เป็นคำช่วยในประโยคคำสั่งเพื่อ แสดงการขอร้อง ส่งผลให้คำว่า “กรุณา” กลายเป็นคำแสดงการขอร้องไปในที่สุด ตัวอย่างเช่น

(๑๙) กรุณาอย่าแสดงความรังเกียจเด็ดฉันท์ต่อผู้ป่วยเลยนะครับ

ตัวอย่างที่ (๑๙) คำว่า “กรุณา” ได้กลายเป็นคำแสดงการขอร้องด้วยปัจจัย ทางความหมายของคำที่อยู่ในกลุ่มความหมายแสดงความสงสาร ความหมายของ

คำนี้เลือกโดยผู้พูด ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าในการขอร้องครั้งนี้เป็นการขอความร่วมมือจากผู้ฟังไม่ให้ง้อเกี้ยวผู้ป่วย โดยใช้ความหมายเด่นของคำ คือความสงสาร ให้เข้ามาช่วยเสริมในประโยคคำสั่ง ซึ่งผู้พูดจะเติมคำว่า “กรุณา” ไว้หน้าประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “อย่า” เพื่อให้ประโยคคำสั่งนั้นฟังดูนุ่มนวลขึ้น

๕.๒ คำว่า “หน่อย”

ส่วนนี้จะอธิบายปัจจัยที่ทำให้คำว่า “หน่อย” ที่เป็นการบอกจำนวน กลายเป็นคำแสดงการขอร้องที่ใช้เติมลงไปท้ายประโยคเพื่อเพิ่มความหมายขอร้องให้แก่ประโยคนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “หน่อย” คือ ปัจจัยทางอรรถศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยทางอรรถศาสตร์

ปัจจัยทางอรรถศาสตร์เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายประจำคำที่มีอยู่ในตัวคำบอกจำนวน “หน่อย” ซึ่งหมายถึง “นิดหนึ่ง, น้อยหนึ่ง, ไม่มาก” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖, น.๑๒๔๒) หากใช้เกณฑ์ความหมายพิจารณาคำว่า “หน่อย” แล้ว จะอยู่ในประเภทความหมายแสดงปริมาณน้อย เช่น

(๒๐) เหลือกะป็น้ำตาลติดกันขวด เอามาปนกับมะนาวบีบ พริกปนโรยลงไปหน่อย คลุกเข้ากันกับหมูแฮมแลกับฝรั่งเพลินอ่อมสบายดี

ตัวอย่างที่ (๒๐) คำว่า “หน่อย” เป็นคำบอกจำนวนซึ่งเด่นในเรื่องความหมายบอกปริมาณน้อย จากตัวอย่างเป็นปริมาณน้อยของพริกปนที่โรยลงไปในอาหาร

เนื่องจากจุดเด่นของความหมายแสดงปริมาณน้อยของคำว่า “หน่อย” ทำให้ผู้พูดได้เลือกคำว่า “หน่อย” มาใช้เติมลงไปท้ายประโยคเพื่อเสริมความหมายขอร้องหรือทำให้ประโยคนั้นฟังดูนุ่มนวลมากขึ้น และอาจส่งผลให้การขอร้องในครั้งนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น

(๒๑) อะกิโกะหิวแล้ว หอะไรให้กินหน่อย

(๒๒) แล้วเอาไปยื่นให้พ่อ พ่อฝากไว้หน่อยนะ

ตัวอย่างที่ (๒๑) และ (๒๒) คำว่า “น้อย” ได้กลายเป็นคำแสดงการขอร้องด้วย ปัจจัยทางความหมายของคำที่อยู่ในกลุ่มความหมายแสดงปริมาณน้อย จากตัวอย่างจะเห็นว่าผู้พูดใช้คำว่า “น้อย” เพื่อแสดงปริมาณน้อยของการขอร้องในครั้งนั้นๆ ได้แก่ ขอร้องให้หาของกินให้และขอร้องเพื่อจะฝากของ ซึ่งความหมายของคำว่า “น้อย” ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยและไม่สร้างความลำบากให้แก่ผู้ฟังมากเกินไป ความหมายของคำนี้เลือกโดยผู้พูด ในขณะเดียวกันความหมายของคำนี้ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่ผู้ฟังต้องกระทำ

สุจิตลักษณ์ ดีผดุง (๒๕๔๘, น.๕๒-๕๘) ได้ศึกษาคำว่า “น้อย” ใน วัจนกรรมกรการขอร้อง สรุปได้ว่า คำว่า “น้อย” จะเกิดในตำแหน่งท้ายของถ้อยคำ ขอร้องซึ่งมีโครงสร้างเป็นแบบประโยคคำสั่ง จะช่วยให้โครงสร้างประโยคคำสั่งสื่อถึงการสั่งที่นุ่มนวลขึ้นและกลายเป็นการสื่อถึงการขอร้อง โดยที่คำว่า “น้อย” ยังคงรักษาความหมายที่เกี่ยวกับปริมาณหรือจำนวนที่เล็กน้อย สื่อความถึงการลดภาระ ลดการรบกวน ลดความลำบากของผู้ได้รับการขอร้อง เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือหรือสิ่งของที่กำลังขอนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับงานวิจัยข้างต้นว่า เพราะความหมายของคำว่า “น้อย” ที่มีจุดเด่นในเรื่องการแสดงปริมาณหรือจำนวนที่น้อย จึงทำให้ผู้พูดนำไปเชื่อมโยงกับปริมาณหรือจำนวนของเรื่องที่ขอร้องหรือสิ่งที่ขอ ความหมายของคำดังกล่าวอาจส่งผลต่อความรู้สึกให้ผู้ฟังตัดสินใจลงมือช่วยเหลือผู้ขอร้อง เนื่องจากมีความหมายเป็นเรื่องเล็กน้อยนั่นเอง

๖. กระบวนการที่ทำให้คำว่า “กรุณา” และ “น้อย” กลายมาเป็นคำแสดงการขอร้อง

ส่วนนี้เป็นกระบวนการย่อยๆ ที่อยู่ในกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ที่ทำให้คำบอกเนื้อความ “กรุณา” และ “น้อย” ได้กลายมาเป็นคำแสดงการขอร้อง ผู้วิจัยจะประมวลกระบวนการต่างๆ จากทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์ ท่าน ที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ได้แก่ Lehmann (1985), Hopper (1991), และ Bybee, Perkins and Pagliuca (1994) มีรายละเอียดดังนี้

๖.๑ คำว่า “กรรณา” เมื่อคำว่า “กรรณา” ได้กลายเป็นคำแสดงการขอร้อง แล้วก็ยังมียกขณบางประการที่ยังคงเหมือนกับคำกริยา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยาซึ่งเป็นแหล่งเดิมกับคำแสดงการขอร้องที่เกิดขึ้นใหม่ กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระบวนการสูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวดคำเดิมและกระบวนการจางลงทางความหมาย มีรายละเอียดดังนี้

๖.๑.๑ กระบวนการสูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวดคำเดิม (decategorialization)

เป็นกระบวนการทางวากยสัมพันธ์ คือ การที่คำได้สูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวดคำเดิมซึ่งสมาชิกของหมวดคำเดิมมี ทำให้นั้นไม่ใช่สมาชิกของหมวดคำเดิมอีกต่อไป

คำว่า “กรรณา” ที่เป็นคำกริยา มีคุณสมบัตินี้ประจำหมวดคำคือ เป็นภาคแสดงของประธานและสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” ได้ คุณสมบัตินี้ทั้งสองนี้เป็นลักษณะประจำของหมวดคำกริยา เมื่อคำว่า “กรรณา” ที่เป็นคำกริยาได้กลายเป็นคำแสดงการขอร้องจะสูญเสียคุณสมบัตินี้ที่เป็นลักษณะประจำของหมวดคำกริยาไป ดังนี้

“กรรณา” คำกริยา > “กรรณา” คำแสดงการขอร้อง
 [+คำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” นำหน้าได้] > [-คำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” นำหน้าได้]

คำว่า “กรรณา” เป็นคำกริยา ซึ่งมีความหมายอ้างถึงการกระทำของประธานในประโยค และสามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” ได้ เช่น

(๒๓) คุณตากรรณาฉันมาก ท่านเอ็นดูฉันเท่ากับบุตรคนหนึ่ง

ตัวอย่างที่ (๒๓) คำว่า “กรรณา” เป็นคำกริยา มีคุณสมบัตินี้เป็นลักษณะประจำของหมวดคำกริยา คือ บอกการกระทำของประธานคือ ประธานช่วยเหลือผู้อื่นเหมือนเป็นลูกของตนเอง และคำว่า “กรรณา” สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” ได้ เป็น “คุณตา (ไม่ได้) กรรณาฉันมาก”

ต่อมาคำว่า “กรรณา” ได้กลายเป็นคำที่ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ คือ เป็นคำแสดงการขอร้อง ก็ได้สูญเสียคุณสมบัตินี้ของหมวดคำกริยาไป ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” ได้ เช่น

(๒๔) กรุณา ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้องนะคะ

ตัวอย่างที่ (๒๔) คำว่า “กรุณา” เป็นคำแสดงการขอร้อง ไม่ได้เป็นภาคแสดงของประโยค หากแต่กลายมาเป็นคำที่มีหน้าที่ช่วยเสริมการขอร้องเท่านั้น คำได้สูญเสียคุณสมบัติที่เป็นลักษณะประจำของหมวดคำกริยาไป คือ ไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำปฏิเสธ “ไม่ (ได้)” ได้ จากตัวอย่างคือ “*(ไม่ (ได้)) กรุณา ถอดรองเท้าก่อนเข้าห้องนะคะ”

๖.๑.๒ กระบวนการจางลงทางความหมาย (semantic bleaching)

เป็นกระบวนการทางอรรถศาสตร์ คือ การที่คำบอกเนื้อความที่มีความหมายซับซ้อนได้กลายเป็นคำไวยากรณ์ ทำให้ความหมายเชิงเนื้อความนั้นจางลงหรือมีความหมายเดิมเพียงบางส่วนเท่านั้น

คำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำกริยาจะมีความหมายที่เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติมากกว่าคำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง เช่น

(๒๕) ขอบคุณที่มากค่ะที่กรุณาเลี้ยงคินี่ อาหารอร่อยและการแสดงก็น่าดู

ตัวอย่างที่ (๒๕) คำว่า “กรุณา” เป็นคำกริยา มีความหมายแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติอย่างชัดเจน กล่าวคือ ที่มีความกรุณาต่อน้อง และเมื่อน้องได้รับความกรุณานั้นก็จะรู้สึกว่ามีค่าเสียสละอย่างมาก รวมทั้งน้องยังรู้สึกว่ามีบุญคุณอีกด้วย

คำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องซึ่งมีรูปเดียวกับคำกริยานั้น มีลักษณะความหมายเดิมจางลง กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำกริยาที่มีรูปเดียวกันแล้ว คำว่า “กรุณา” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องจะสูญเสียความหมายบางส่วนไป เช่น คำแสดงการขอร้องจะมีความหมายทางด้านอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติจางลง ไม่ได้มีความหมายดังกล่าวชัดเจนเหมือนคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมอีกต่อไป เช่น

(๒๖) กรุณา อธิบายว่าทำไมท่านถึงเห็นด้วยกับข้อความทั้งสองนี้อย่างมาก

ตัวอย่างที่ (๒๖) คำว่า “กรุณา” เป็นคำแสดงการขอร้องที่ไม่ได้มีความหมายบอกอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติเหมือนคำกริยา กล่าวคือ เป็นคำที่เดิมลงไปหน้าประโยคคำสั่งเพื่อเพิ่มความหมายขอร้องให้มีความสุภาพมากขึ้น ไม่ได้มีความหมายที่แสดงถึงความสงสารที่จะอธิบายข้อความ, การเสียสละของผู้ฟังที่จะอธิบายข้อความ หรือบุญคุณที่เกิดจากการช่วยอธิบายข้อความ

๖.๒ คำว่า “น้อย”

เมื่อคำว่า “น้อย” ได้กลายไปเป็นคำแสดงการขอร้องแล้วก็ยังมีลักษณะบางประการที่ยังคงเหมือนกับคำบอกจำนวน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำบอกจำนวนซึ่งเป็นแหล่งเดิมกับคำแสดงการขอร้องที่เกิดขึ้นใหม่ กระบวนการที่เกี่ยวข้องได้แก่ กระบวนการคงเค้าความหมายเดิมและกระบวนการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

๖.๒.๑ กระบวนการคงเค้าความหมายเดิม (persistence) เป็นกระบวนการทางอรรถศาสตร์ คือ การที่ความหมายเดิมของคำยังคงสืบทอดมาอยู่ในคำนั้น แม้จะผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากคำบอกเนื้อความมาเป็นคำไวยกรณ์แล้วก็ตาม

คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวน จะใช้บอกปริมาณน้อยของสิ่งที่สามารถระบุปริมาณได้อย่างชัดเจน เช่น

(๒๗) ถ้าเทียบกับของผม หนวดพ่อยาวประมาณครึ่งนิ้วและเส้นเล็กกว่า

น้อย

ตัวอย่างที่ (๒๗) คำว่า “น้อย” เป็นคำบอกจำนวน ใช้ในการเปรียบเทียบขนาดของหนวดระหว่างพ่อกับลูกชาย คือ หนวดของพ่อเส้นเล็กกว่าของลูกชายไม่มาก ซึ่งการเปรียบเทียบนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถระบุปริมาณได้อย่างชัดเจน

ในขณะที่คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้องนั้น ก็ยังคงเค้าความหมายเดิมที่เป็นคำบอกจำนวนน้อยอยู่ แต่ไม่สามารถระบุปริมาณได้อย่างชัดเจน เช่น

(๒๘) นลินสุดสวดย ช่วยพาเรากลับน้อยนะ

จากตัวอย่างที่ (๒๙) คำว่า “น้อย” เป็นคำแสดงการขอร้อง ซึ่งยังคงเค้าความหมายของคำบอกจำนวน ซึ่งหมายถึง “นิดหนึ่ง, น้อยหนึ่ง, ไม่มาก” ผู้ใช้ภาษาได้ดึงความหมายนั้นออกมาใช้ แต่จะใช้กับสิ่งที่ไม่ว่าจะระบุปริมาณได้อย่างชัดเจนคือปริมาณของการขอร้องนั่นเอง เช่น การช่วยเหลือพากลับบ้านนั้นไม่ว่าจะนับได้ว่าเป็นปริมาณน้อยเท่าใด ทั้งนี้ผู้พูดใช้คำว่า “น้อย” มาเสริมการขอร้องเพื่อต้องการสื่อความหมายว่าเรื่องที่ขอร้องนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ผู้ฟังก็สามารถช่วยเหลือผู้พูดได้โดยที่ผู้ฟังไม่ลำบากหรือเดือดร้อนกับเรื่องดังกล่าวมากนัก

๖.๒.๒ กระบวนการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) เป็นกระบวนการทางอรรถศาสตร์ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายจากวงความหมายที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่าไปสู่วงความหมายที่มีความเป็นนามธรรมมากกว่า ลักษณะสำคัญคือ จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบข้ามจากวงความหมายหนึ่งไปอีกวงความหมายหนึ่ง ระดับของความเป็นรูปธรรมจากมากไปน้อย ได้แก่ มนุษย์ > วัตถุ > กิจกรรม > พื้นที่ > เวลา > คุณสมบัติหรือลักษณะนามธรรม คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวนกับคำว่า “น้อย” ที่เป็นคำแสดงการขอร้อง มีความแตกต่างกันในลักษณะที่สอดคล้องกับปัจจัยอุปลักษณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในลักษณะที่มีการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ข้ามขอบเขตกัน จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม คำว่า “น้อย” ที่เป็นคำบอกจำนวน จะบอกปริมาณของสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ได้แก่ พื้นที่ สภาพ ระยะทาง และขนาด เช่น

(๒๙) คุณทำเป็นวิดีโอ คอนเฟอร์เรนซ์ก็ได้ แต่มันอาจจะเป็นจอเล็กน้อย

(๓๐) ขนาดข้าวไร้ ที่จริงเราว่าอร่อย แต่มันออกจะร่วนไปน้อย

ตัวอย่างที่ (๒๙) และ (๓๐) คำว่า “น้อย” เป็นคำบอกจำนวน ใช้บอกปริมาณหรือจำนวนน้อยของสิ่งที่เป็นรูปธรรมคือ ขนาดของจอภาพและสภาพของข้าวไร้ ตามลำดับ

ต่อมาเมื่อคำว่า “น้อย” กลายเป็นคำแสดงการขอร้อง จะใช้บอกปริมาณของสิ่งที่เป็นรูปธรรมน้อยกว่า ได้แก่ กิจกรรม เช่น การช่วยเหลือ หรือเวลา เช่น

(๓๑) เย็นนี้กลับบ้านเร็วน้อยได้มั๊ย

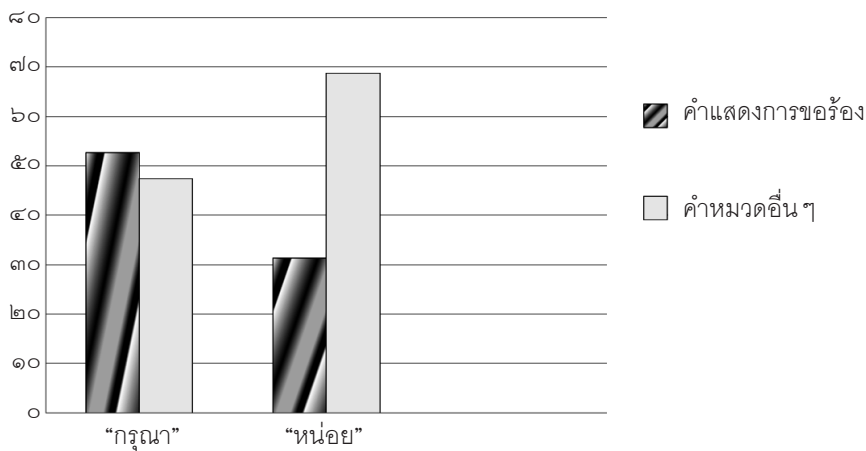
(๓๒) นั่งรถไปเป็นเพื่อนแม่เขาน้อย

ตัวอย่างที่ (๓๑) และ (๓๒) คำว่า “น้อย” ใช้บอกปริมาณของสิ่งที่เป็นรูปธรรมน้อย (หรือเป็นนามธรรม) คือ เวลาในการกลับบ้าน และกิจกรรมที่ช่วยเหลือ ตามลำดับ

คำว่า “น้อย” ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบว่าทั้งขนาด, สภาพ, เวลา หรือแม้แต่การช่วยเหลือ ถือเป็นสิ่งที่เหมือนกันในแง่ที่สามารถบอกปริมาณได้เช่นเดียวกัน มีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบความหมายแบบข้ามจากวงความหมายหนึ่งไปอีวงความหมายหนึ่ง

๗. ความถี่ในการปรากฏของคำว่า “กรุณา” และ “น้อย”

แผนภูมิแสดงความถี่ในการปรากฏเทียบเป็นร้อยละ

จากแผนภูมิแสดงความถี่ในการปรากฏ พบคำว่า “กรุณา” ที่เป็นการแสดงการขอร้องคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๗ คำว่า “กรุณา” ที่เป็นการคำกริยาคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓๓ และพบคำว่า “หน่อย” ที่เป็นการแสดงการขอร้องคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๔ คำว่า “หน่อย” ที่เป็นการคำบอกจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๖๖ สรุปได้ว่า คำแสดงการขอร้องทั้งสองคำมีการปรากฏในภาษาด้วยความถี่ที่ไม่เท่ากัน

๘. บทสรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกคำทั้งสองที่เป็นคำแสดงการขอร้องออกจากคำหมวดอื่นที่มีรูปเดียวกัน มีดังนี้ (๑) เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ ได้แก่ คำแสดงการขอร้อง “กรุณา” จะต้องปรากฏอยู่หน้าคำกริยาตัวอื่นๆ ในประโยค และมักจะไม่ปรากฏร่วมกับประธาน และ (๒) เกณฑ์ทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ คำดังกล่าวจะต้องปรากฏอยู่ในข้อความแวดล้อมที่เป็นการขอร้องเท่านั้น

ปัจจัยที่ทำให้คำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” กลายเป็นคำแสดงการขอร้อง ได้แก่ (๑) ปัจจัยทางวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ คำกริยาในภาษาไทยเกิดเรียงกันได้หรือที่เรียกว่า หน่วยสร้างกริยาเรียงและคำกริยา “กรุณา” ปรากฏหน้าคำกริยาอื่นในหน่วยสร้างกริยาเรียง และ (๒) ปัจจัยทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ ความหมายประจำคำของคำว่า “กรุณา” และ “หน่อย” คำกริยา “กรุณา” มีความหมายแสดงความสงสาร และคำบอกจำนวน “หน่อย” มีความหมายแสดงปริมาณน้อย การกลายเป็นคำไวยากรณ์ครั้งนี้มีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระบวนการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิม กระบวนการจางลงทางความหมาย กระบวนการคงเค้าความหมายเดิม และกระบวนการขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์

ผู้วิจัยพบว่า คำบอกเนื้อความแต่ละคำก็มีพัฒนาการกลายเป็นคำแสดงการขอร้องที่ไม่เท่ากัน ดังจะเห็นจากคำที่ผู้วิจัยศึกษาว่าได้มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในระดับที่ต่างกัน กล่าวคือ คำว่า “กรุณา” ปรากฏเป็นคำแสดงการขอร้องด้วยความถี่สูงในภาษา แสดงว่าคำว่า “กรุณา” มีลักษณะเป็นคำไวยากรณ์มาก ในขณะที่คำว่า “หน่อย” ปรากฏเป็นคำแสดงการขอร้องด้วยความถี่ต่ำกว่า แสดงว่า คำว่า “หน่อย” ยังมีลักษณะเป็นคำไวยากรณ์น้อยนั่นเอง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- นworรณ พันธ์เมธา. (๒๕๕๓). *ไวยากรณ์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๔๑-๒๕๕๐). *TNC: Thai National Corpus ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕-๒๕ มกราคม ๒๕๕๕, จาก <http://ling.arts.chula.ac.th/tnc2/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วิจิตรน ภาณุพงศ์. (๒๕๓๙). *โครงสร้างภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (๒๕๔๘). ขอ . . . หน่อย, ขอ . . . ด้วย, ช่วย . . . ที. ใน *รวมบทความวิชาการภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (๒๕๔๖). *หลักภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Bybee J., Perkins R., and Pagliuca W. (1994). *The evolution of grammar: tense, aspect, and modality in the languages of the world*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hopper, P.J. (1991). On some principles of grammaticalization, In E.C. Traugott and B. Heine (eds.), *Approach to grammaticalization*, (Vol.1). Amsterdam: John Benjamins. pp.17-35.
- Hopper, P.J., and Traugott, E.C. (2003). *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lehmann, C. (1985). Grammaticalization: Synchronic variation and diachronic change. In *Lingua E stile*, 20, pp.303-318.
- Peterson, Elizabeth. (2008). Pressure to please: the case of English and politeness in Finland. In Vergaro, C. (Eds.), *Dynamics of language contact in the twenty first century*. 2. 1 ed. Perugia, Italy: Guerra Edizioni, pp.161-177.